

Τὸ Σύνδρομο
τῆς
“Νέας Ἐποχῆς”...

...καὶ ἡ Ἑλπίδα
τῆς
Ὁρθοδοξίας μας

«Λάμπας ἐν τῇ Αἰγύπτῳ φωτισμὸν ἀληθείας, ἐδίωξας τοῦ ψεύδους τὸ σκότος·
τὰ γὰρ εἶδωλα ταύτης Σωτήρ, μὴ ἐνέγκατά Σου τὴν ἰσχὺν πέπτωκεν...»

■ Αναγκαία ἐνημέρωση

Τὰ Απόκρυφα Χριστιανικὰ Κείμενα*

Μέρος Δ'.

Α'. Ποιὰ εἶναι τὰ Απόκρυφα Κείμενα (συνέχεια)

Ἄλλα Εὐαγγέλια εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον τῶν Αἰγυπτίων, τὸ **μυστικὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου**, τὸ Εὐαγγέλιον κατὰ **Μαριάμ**, ποὺ σώζεται τμηματικὰ στὸ ἑλληνικὸ πρωτότυπο καὶ σὲ κοπτικὴ μετάφραση, ἐνῶ πολλὰ σώζονται σὲ μεταφράσεις, κυρίως κοπτικὲς ἀπὸ τὸ Nag Hammadi καὶ τοποθετοῦνται στὸν 2ο αἰ. **Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Βαρθολομαίου**, τοῦ ὁποίου τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον στοιχεῖο τοῦ εἶναι ὁ ἐντυπωσιακὸς ἐγκωμιασμὸς τῆς Θεοτόκου, ποὺ χαρακτηρίζεται ὡς κιβωτὸς τοῦ Ὑψίστου, ἀκηλίδωτη, σκεῦος ἐκλεκτό, μήτρα μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλη τὴν δημιουργία κ.λπ., χαρακτηρισμοὶ σύμφωνοι μὲ τὸ ὀρθόδοξο πνεῦμα, ἀπηχώντας τὴν τιμὴν ποὺ ἀποδόθηκε στὴν Παναγία ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

* * *

Ἐπίσης, ἡ ἀπόκρυφη Γραμματεία περιλαμβάνει **Πράξεις, Ἀποκαλύψεις, Κηρύγματα, Ἐπιστολές** ποὺ ἀποδίδονται σὲ διάφορους Ἀποστόλους, δίνουν μία ἐπιπλέον μαρτυρία γιὰ τὰ Κανονικὰ Εὐαγγέλια, γιατί περιέχουν αὐτούσιους πολλοὺς στίχους ἀπ' αὐτά.

Σώζονται καὶ παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον οἱ ἀπόκρυφες **Πράξεις διαφόρων Ἀποστόλων** μὲ ὑποτιθέμενα κηρύγματα Ἀποστόλων, μαρτύρια κ.ἄ., ποὺ τὰ περισσότερα τοποθετοῦνται στὸν 4ο μέχρι καὶ τὸν 6ο αἰ. μ.Χ. **Κάποιες** ἀπ' αὐτὲς ἔχουν μεταφραστεῖ σὲ διάφορες γλῶσσες καὶ περιλαμβάνουν

Οἱ Κώδικες
τοῦ Nag Hammadi.

ἀνεξάρτητα ἔργα ἢ μπερδεμένα ἀποσπάσματα πού ἔχουν συρραφεῖ δίνοντας κείμενα ὅλων τῶν κατηγοριῶν πού προαναφέρθηκαν¹.

Ἀπὸ τὸν 2ο καὶ τὸν 3ο αἰ. μ.Χ. ἀξιωματημιόνητες εἶναι οἱ ἀπόκρυφες **Πράξεις Πέτρου, Παύλου, Ἀνδρέου καὶ Ἰωάννου**, πού περιλαμβάνουν διάφορες ἐκδοχές.

Οἱ Πράξεις τοῦ Πέτρου, κείμενο πού γράφτηκε στὸ τέλος τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ., ἐξιστορεῖ τὴν διήγηση, ὅπου ὁ Πέτρος ἀφήνει μὲ κυνισμό τὴν κόρη του παράλυτη, ἐνῶ μπορεῖ νὰ τὴν θεραπεύσει, γιὰ νὰ ἐξαγνιστεῖ ἐπειδὴ πῆγε μὲ κάποιον ἄνδρα. **Ἐπι**πρόσθετα ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Πέτρος ἔδρασε στὴν Παλαιστίνη καὶ σταυρώθηκε ἀνάποδα στὴν Ρώμη. **Ἐπίσης** οἱ πράξεις Πέτρου πληροφοροῦν, ὅτι τὰ Εὐαγγέλια διαβάζονταν στίς λειτουργικὲς συνάξεις σὲ μορφή εἰληταρίων ἀπὸ περγαμηνή. **Π**ράγματι, τὰ Εὐαγγέλια ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς λατρείας καὶ διαβάζονταν ἀπὸ τὴν σύναξη τῶν Χριστιανῶν, πού ξεχώριζε ποιοὶ εἶναι γνήσιο καὶ ποιοὶ εἶναι νόθο, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ τῶν ἀποστολικῶν διδασκαλιῶν.

Οἱ Πράξεις τοῦ Παύλου γράφτηκαν στὰ μέσα τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ. καὶ περιλαμβάνουν τὴν χαμένη ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου στοὺς Κορινθίους μὲ σκοπὸ νὰ διδάξει τὴν ἐγκράτεια. **Κ**άνουν γνωστὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν βίο τῆς ἱσαποστόλου Θέκλας ἀπὸ τὴν Κύπρο, τὸ Μαρτύριο τοῦ Παύλου, τὶς ἀφηγήσεις ταξιδιῶν τοῦ Παύλου σὲ διάφορους τόπους, τὴν δράση του στὴν Ἑφεσο καὶ ἄλλου κ.λπ.².

Οἱ Πράξεις τοῦ Ἰωάννου ἐξιστοροῦν μία ἐπίσκεψη τοῦ Ἰωάννου στὴν Ρώμη καὶ γράφτηκαν στὸ τέλος τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ.

Οἱ Πράξεις τοῦ Ἀνδρέα ἀναφέρονται στὴν δράση τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα καὶ στὸν μαρτυρικὸ θάνατό του στὴν Πάτρα, σὲ σταυρὸ σχήματος Χ.

Οἱ Πράξεις τοῦ Θωμᾶ, ἔργο πού γράφτηκε στὸ τέλος τοῦ 2ου αἰ. μ.Χ. μὲ σκοπὸ νὰ τονίσει τὴν ἀποχή ἀπὸ τὴν σχέση τῶν δύο φύλων.

Οἱ Πράξεις τοῦ Ἀποστόλου Θαδδαίου εἶναι μία ἄλλη ἀπόκρυφη πηγὴ τοῦ τέλους τοῦ 4ου καὶ ἀρχῶν τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ. καὶ ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀνανίας ἔφερε στὸν Ἰησοῦ ἓνα «τετράδιπλο», δηλαδὴ «προσόψι», πάνω στὸ ὁποῖο ἀποτυπώθηκε ἡ μορφή Του, ὅταν ζήτησε νὰ πλυθεῖ καὶ ἡ δύναμη αὐτοῦ τοῦ μανδηλίου θεράπευσε τὸν Ἀβγαρο³.

Στὶς **Πράξεις τοῦ Φιλίππου** «ἓνα φίδι καὶ μία λεοπάρδαλη συμφιλιώνονται στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ λεοπάρδαλη ἐξημερώνεται, τρώγοντας ὅ,τι καὶ ὁ Φίλιππος καὶ οἱ ἀκόλουθοί του»⁴.

Γενικὰ οἱ ἀπόκρυφες πράξεις πληροφοροῦν γιὰ τὴν δράση τῶν Ἀποστόλων μετὰ ἀπὸ τὴν Πεντηκοστή⁵.

* * *

Ἐπιπλέον, στὰ ἀπόκρυφα χριστιανικὰ κείμενα κατατάσσονται καὶ οἱ **Ἐπιστολές**, οἱ ὁποῖες δίνουν πληροφορίες γιὰ τὴν ζωὴ τῶν πρώτων Χριστιανῶν.

Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρονται, ἡ **Ἐπιστολὴ τοῦ Πέτρου στὸν Ἰάκωβο** ποὺ γράφτηκε στὸ τέλος τοῦ 2ου αἱ. μ.Χ. καὶ εἶναι κείμενο ποὺ στηρίζει τὶς διδασκαλίες τῶν Ἐβιονιτῶν.

Ἡ Ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Λαοδικεῖς, ἓνα σύνολο διαφορῶν φράσεων τοῦ Παύλου θεωρεῖται, ὅτι εἶναι ἡ ἐπιστολὴ ποὺ ἀναφέρεται στὴν πρὸς Κολοσσαεῖς 4,16.

Ἡ Ἐπιστολὴ τῶν Ἀποστόλων, σημαντικὸ κείμενο τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 2ου αἱ., ἀναφέρεται στὴν Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ, στὴν κάθοδο στὸν Ἄδη, στὴν ἀνάσταση τῶν σωμάτων κ.λπ.

Ἐπιπλέον, νὰ ἀναφερθοῦν, ἡ **Ἐπιστολὴ Πέτρου πρὸς Φίλιππον**, ἡ **Ἀποκάλυψις Πέτρου**, ἔργο τοῦ 1ου αἱ. μ.Χ. περιέχει συμβολικὲς ἐνοράσεις ποὺ ἀποδίδονται στὸν Πέτρο, κείμενο ποὺ ὁ Εὐσέβιος τὸ ἀποκαλεῖ «νόθο»⁶.

* * *

Νὰ ἀναφερθεῖ καὶ ἡ ὑπαρξὴ **Ἀπόκρυφων Ἀποκαλύψεων**, ὅπως εἶναι ἡ **Ἀποκάλυψις τοῦ Παύλου**, ἡ **Ἀποκάλυψις Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφόθεου**, τὸ **Ἀπόκρυφον τοῦ Ἰωάννου** καὶ ἡ **Ἀπόκρυφη Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου**, ὅπου βρίσκεται ἡ πιὸ πιστὴ ἀπομίμηση τῆς Ἀποκάλυψης τοῦ Ἰωάννη, εἶναι γραμμένη στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ τὸν 9ο αἱ., ἂν καὶ συντάχθηκε γύρω στὸ 400 μ.Χ.

Ἐνα ἄλλο γνωστικὸ ἀπόκρυφο ἔργο εἶναι ἡ **Σοφία Ἰησοῦ Χριστοῦ**, ἔργο τοῦ δευτέρου μισοῦ τοῦ 2ου αἱ. ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 3ου μ.Χ., ἔργο χωρὶς ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον μὲ ἐλληνικὲς, γνωστικὲς καὶ ἀνατολικὲς θρησκευτικὲς ἀντιλήψεις.

Στὸ ἴδιο ἐπίπεδο εἶναι καὶ ὁ **Διάλογος τοῦ Σωτῆρος**, ὅπου ὁ Χριστὸς ἀπαντᾷ σὲ κοσμολογικά, ἀνθρωπολογικά καὶ ἐσχατολογικά ἐρωτήματα τῶν μαθητῶν Του, ἀνακατεμένα μὲ

δράματα κ.λπ. **Υ**πάρχουν καὶ ἐδῶ ἀπηχήσεις τῶν Κανονικῶν Εὐαγγελίων, πού εἶναι προγενέστερα, καθὼς καὶ παλαιότερων Ἀποκρύφων, ὅπως τὸ **Εὐαγγέλιον κατ' Αἰγυπτίους**, τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 2ου αἰῶνα μὲ ἀσκητικὲς καὶ γνωστικὲς τάσεις πού σώζεται ἀποσπασματικά.

Επίσης, ἡ **Γέννηση τῆς Μαρίας** πού ἀφηγεῖται καθημερινὲς ἐπισκέψεις ἀγγέλων πρὸς τὴν Παναγία καὶ γράφηκε τὸν 6ο αἰ. μ.Χ.

Η **Κοίμηση τῆς Μαρίας**, κείμενο τοῦ 4ου αἰ. μ.Χ., πού περιέχει ἀναφορὲς θαυμάτων καὶ τελειώνει μὲ τὴν ἀναφορὰ τῆς μετάβασής Της στὸν Παράδεισο.

Τέλος, ὑπάρχουν τὰ **ψευδο-Κλημέντια**, μία μυθιστορία πού ἀποδίδεται στὸν Κλήμεντα Ρώμης καὶ ἀφηγεῖται, ὑποτίθεται, τὶς περιπέτειές του στὸ πλευρὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. **Α**ν καὶ θεολογικὰ δὲν ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, παρουσιάζει φιλολογικὸ ἐνδιαφέρον καὶ διαβάστηκε πολὺ μέχρι καὶ τὸν Μεσαίωνα⁷.

(Ἔπεται τὸ Μέρος Ε'.)

(*) Περιοδ. «Διάλογος», ἀριθμ. 114/ Ἀπρίλιος - Ἰούνιος 2023. σελ. 11-14.

• Τῆς Ἑλένης Πανοπούλου (Μ.Θ.). • Ἐπιμέλ. ἡμετ.

1. J. H. Charlesworth, The New Testament Apocrypha and Pseudepigrapha, a guide to publications, with excursuses on apocalypses, London 1987.

2. C. Tischendorf, Apocalypses Apocryphae, Lipsiae, Hermann Mendelssohn, 1876, σσ. 95-112.

3. E. Αδάμου- Σ. Γκιργκένη, ὁ.π. σελ. 97-98.

4. **Ι.** Καραβιδοπούλου, Ἀπόκρυφα χριστιανικὰ κείμενα Β', Ἀπόκρυφες Πράξεις, Ἐπιστολές, Ἀποκαλύψεις, Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2004. Tischendorf, Apocrypha, ὁ.π. σελ. 266-281.

5. **Γ**ιὰ παράδειγμα, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἔδρασε στὴν Μ. Ἀσία καὶ πέθανε σὲ πολὺ προχωρημένη ἡλικία στὴν Ἐφεσο τῆς Μ. Ἀσίας. **Ο** Φίλιππος, ἔδρασε στὴν Μικρὰ Ἀσία μαζὶ μὲ τὴν ἀδελφή του, τὴν Μαριάμνη, σταυρώθηκε στὴν Ἱεράπολη τῆς Φρυγίας καὶ ὁ Ναθαναὴλ ἡ Βαρθολομαῖος ἔδρασε στὴν Ἀραβία, στὴν Περσία καὶ στὴν Ἰνδία καὶ τελικὰ θανατώθηκε στὴν Ἀρμενία. **Ο** Ματθαῖος ἡ Λευϊ, μετὰ ἀπὸ πολλὰς περιπέτειες κήρυξε ζωντανὸς καὶ ὁ Θωμᾶς ταξίδεψε στὴν Ἰνδία ὅπου καὶ θανατώθηκε. **Ο** Ἰάκωβος τοῦ Ἀλφαίου κήρυξε «εἰς πολλὰ ἔθνη» καὶ τελικὰ σταυρώθηκε, ὁ Θαδδαῖος ἐντοπίζεται στὴν Ἐδεσσα τῆς Συρίας καὶ στὴν Μεσοποταμία ὅπου καὶ μαρτύρησε καὶ τέλος ὁ Σίμων ὁ Κανανίτης κήρυξε στὴν Βόρεια Ἀφρική ὅπου καὶ μαρτύρησε.

6. C. Tischendorf, Apocalypses Apocryphae, ὁ.π., σσ. 150-167.

7. Βιβλιογραφία, στὰ σχετικὰ ἔργα καὶ ἄρθρα τῶν C. Tischendorf, W. Baur, M. Bonnet, R. Lipsius, R. Wilson, J. K. Elliot, F. Lapham, T. Zahn, Dodd, Ἐκδόσεις Ἀποκρύφων C. Tischendorf, Evagelia Apocrypha, Lipsiae, Avenarius et Mendelssohn, 1853, ἑλλ. ἑκδ. C. Tischendorf, Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια,

Ἀθῆναι, ὅπ. π., Τοῦ ἰδίου, Apocalypses Apocryphae, Mosis, Esdrae, Pauli, Iohannis, item Mariae Dormitio, additis Evageliorum et actuum Apocryphorum, Lipsiae, Hermann Mendelssohn, Acta Apostolorum Apocrypha, τόμοι 4, Georg Olms Verlag Hildesheim, New York 1972. Ἰ. Καραβιδοπούλου, Ἀπόκρυφα Χριστιανικά Κείμενα, Α', Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια, Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1999, Β', Ἀπόκρυφες Πράξεις, Ἐπιστολές, Ἀποκαλύψεις, Π. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2004. Σ. Ἀγουρίδου, Χριστιανικὸς Γνωστικισμὸς – Τὰ κοπτικά κείμενα τοῦ Nag Hammadi στὴν Αἴγυπτο, Κέντρο βιβλικῶν Μελετῶν, Ἄρτος Ζωῆς, Ἀθήνα 1989. Θ. Γεωργιάδη, Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια (2 τόμοι – Εὐαγγέλια τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ Εὐαγγέλια τοῦ πάθους), Σύγχρονοι Ὁρίζοντες. Θ. Ρηγινιώτη, Τὰ Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια καὶ ὁ σχηματισμὸς τῆς Καινῆς Διαθήκης, Πύρρα, Ἀθήνα 2006. Δ. Κουτσούκη, Ἀπόκρυφα κείμενα Καινῆς Διαθήκης, Πύρινος Κόσμος, Ἀθήνα.

Βοηθήματα: Εἰρηναίου Λουγδούνου, Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, στὸ J. P. Migne, Patrologia Graeca, Paris 1857-1866, τ. 7, στ. 433-1321. Ἐπιφανίου Σαλαμίνος τῆς Κύπρου, Πανάριον, στὸ J.P. Migne, Patrologia Graeca, τ.41, στ. 173-1200. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Παπαδημητρίου, 1959 (ἀνατύπωση 1998). Σ. Ἀγουρίδου, Τὰ χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη, Ἀθήνα 1959, Τὰ γνωστικὰ χειρόγραφα τοῦ Nag-Hammadi – ὁ Κώδιξ Jung, Ἀθήνα 1959, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, Γρηγόρη, Ἀθῆναι 1971. Μ. Σιώτη, Τὰ χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, ἐν Ἀθήναις 1961. Σ. Παπαδοπούλου, Πατρολογία Α', Εἰσαγωγή, Β' καὶ Γ' αἰῶνες, Ἀθήνα 1977, Πατρολογία Β', Δ' Αἰώνας, Ἀθήνα 1990, Παρουσία. Β. Φειδᾶ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τ. Α', Ἀθήνα 1992.